

Handboek basisondersteuning SWV Kop van Noord-Holland (2026)

Inleiding

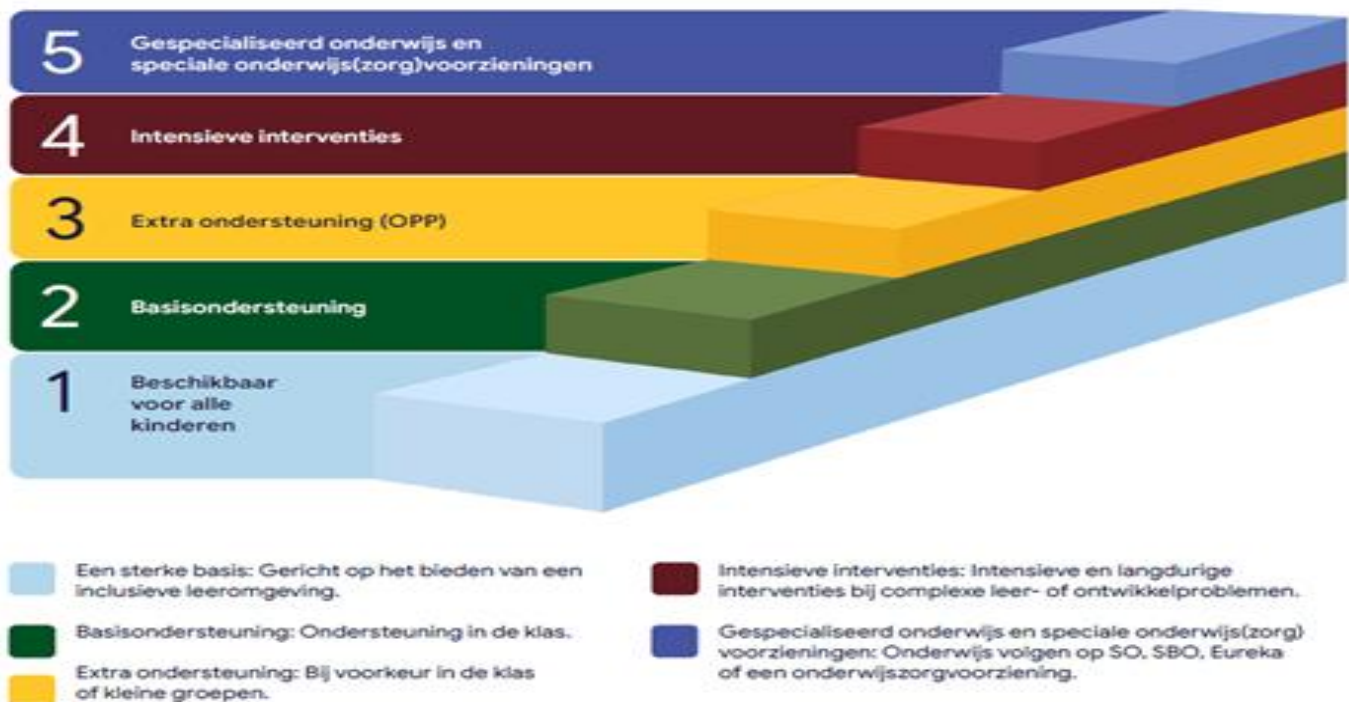
Basisondersteuning vormt de kern van passend onderwijs in het primair onderwijs. Het is de basis waarop alle leerlingen kunnen rekenen: een veilige en stimulerende leeromgeving, kwalitatief goed onderwijs en tijdige signalering van ondersteuningsbehoeften. Alle scholen binnen het samenwerkingsverband Kop van Noord-Holland PO (SWV) zijn wettelijk verplicht om gezamenlijk afspraken te maken over de vorm van basisondersteuning en voorzieningen die iedere school minimaal moet bieden. Elk deelnemend schoolbestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit, uitvoering en organisatie van deze ondersteuning op de eigen scholen.

Ambities samenwerkingsverband

Wij streven naar een toekomst waarin alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen binnen een inclusieve en ondersteunende onderwijsomgeving. Onze ambities zijn:

- **Inclusieve scholen:** Leerlingen gaan zoveel mogelijk samen en dichtbij huis naar school. Dit bevordert deelname aan regulier onderwijs en versterkt sociale cohesie.
- **Dekkend onderwijsaanbod:** Alle leerlingen ontvangen passend onderwijs en ondersteuning in hun eigen omgeving, zo thuisnabij mogelijk.
- **Heldere ondersteuningsstructuur:** Duidelijke en herkenbare niveaus van ondersteuning, zodat scholen, ouders en professionals weten wat zij kunnen verwachten.
- **Sterk onderwijs-zorgaanbod:** Onderwijs, gemeenten en externe partners werken samen aan een robuust en dekkend aanbod voor leerlingen met complexe ondersteuningsvragen.
- **Samenwerking met ouders en leerlingen:** Ouders en leerlingen worden actief betrokken bij het vormgeven van ondersteuning. Hun perspectief is onmisbaar voor maatwerk en vertrouwen

Ondersteuningsniveaus

Figuur 4 De vijf niveaus van ondersteuning

Doel van dit handboek

Dit handboek is ontwikkeld om scholen, leerkrachten en ondersteunend personeel te ondersteunen bij het realiseren van een stevige basis voor alle leerlingen, waarbij verschillen worden gezien als een kans om het onderwijs rijker en inclusiever te maken. Het handboek beschrijft welke ondersteuning onder basisondersteuning valt en welke onder extra ondersteuning. Deze concrete beschrijving helpt ouders, scholen en ketenpartners om te weten wat zij kunnen verwachten van alle scholen binnen het samenwerkingsverband. Hoe scholen de basisondersteuning concreet vormgeven, het hoe, is aan de school en het schoolbestuur.

Het handboek biedt praktische richtlijnen, voorbeelden en handvatten die aansluiten bij de wettelijke kaders en de visie op inclusief onderwijs.

Aspecten van de basisondersteuning

1. Inclusieve leeromgeving en een sterke pedagogische basis

In de basis richten we ons de komende jaren op het creëren van een inclusieve leeromgeving op iedere school, met een sterke pedagogische basis. We willen meer focus op de onderwijscontext; de hele groep, de klas, de school, het netwerk van ouders en de school en richten de ondersteuningsniveaus vervolgens daarop in.

De pedagogische basis omvat alle contacten en leefomgevingen die kinderen helpen opgroeien, zoals gezin, school, vrienden, sport, online wereld en professionals. Een stevige basis stimuleert ontwikkeling, ondersteunt ouders en draagt bij aan gezond en veilig opgroeien. De school speelt hierin een sleutelrol: kinderen brengen er veel tijd door en leraren zijn belangrijke volwassenen die cognitieve en sociaal-emotionele groei bevorderen. Daarom is het essentieel om deze basis goed in te richten. Besturen en SWV faciliteren scholen hierin. De gemeenten doen dit ook (zie eerdere omschrijving kernteams).

Hierbij hoort een grondhouding waarbij we uitgaan van:

- Onvoorwaardelijke acceptatie: Elke leerling hoort er vanaf dag één volledig bij.
- Relatie: Investeer in een relatie met alle kinderen zodat zij zich willen en kunnen ontwikkelen.
- Hoge verwachtingen: Geloof in de brede ontwikkelingsmogelijkheden van ieder kind.
- Groeimindset: Fouten en uitdagingen zien als natuurlijke leermomenten.
- Flexibiliteit: Durven afwijken van de standaardplanning als de situatie hierom vraagt.
- Reflectief vermogen: Continu kritisch kijken naar het eigen handelen.

Schematische weergave *Werken aan een inclusieve leeromgeving*¹

Concept model 'werken aan een inclusieve leeromgeving', ontwikkeld door Sofie Sergeant, Hoge School Utrecht

Niveau	Beloning "ik hoor erbij"	Beheersing "Ik kan het"	Wederzijdse afhankelijkheid "Ik doe het samen"	Vrijgevigheid "ik kan bijdragen"
Kleine klas	- Warme relaties - Inclusieve groepsdynamiek- Recht op weerstand - UDL-werkvormen	- Bekwaam/competenties - Differentiatie - Stapsgewijze begeleiding - Formatieve feedback	- Coöperatief leren - Peer tutoring - Co-teaching - Steun bevorderen - AAC	- Talentgericht werken - Peer mentoring/support - Ouderbetrokkenheid
Middel klas	- Warm welkom - Inclusieve pedagogiek - Samenwerkende schoolcultuur - Inclusief leiderschap - Visie & positieve taal	- PLG's - Lerende houding - Continue ontwikkeling - Bekwaam/competenties professionals	- In-team samenwerking - Gedeelde besluitvorming - Peer mentoring/support	- Co-teaching met diverse partners - Ouderbetrokkenheid - Delen wat je hebt
Grote klas (gemeenschap)	- Visie & gezamenlijke verantwoordelijkheid - Lokale samenwerkingsverbanden - Extra aandacht voor transities	- Samenwerkend leren met universiteiten, hogescholen, expertisecentra - Inclusieve pedagogiek	- Netwerken met scholen, zorg en gemeente - Nieuw governance-model (weg van hokjes)	- Schoolbrede maatschappelijke projecten - Partnerschappen met NGO's

Neurodiversiteit

In onze visie op basisondersteuning gaan wij uit van neurodiversiteit: de overtuiging dat verschillen in denken, leren en informatieverwerking een normaal onderdeel zijn van menselijk functioneren. Wij zien deze verschillen niet als tekortkomingen, maar als variaties die bijdragen aan een rijke, inclusieve leeromgeving.

Wij streven naar een schoolcultuur waarin iedere leerling zich gezien, begrepen en gewaardeerd voelt. Dit betekent dat we barrières in het onderwijs actief proberen weg te nemen, dat we uitgaan van flexibele instructie en dat we ruimte creëren voor diverse manieren van leren, communiceren en ontwikkelen.

Door neurodiversiteit als uitgangspunt te nemen, bouwen we aan een omgeving waarin leerlingen zichzelf kunnen zijn, hun talenten kunnen inzetten en op een passende manier tot leren komen. Leerkrachten spelen hierin een sleutelrol door nieuwsgierig, onderzoekend en afgestemd te handelen.

2. Een voldoende score op basiskwaliteit

Goede onderwijsondersteuning begint met kwalitatief goed onderwijs. Basiskwaliteit verwijst naar het minimale kwaliteitsniveau dat elke school moet bieden om te voldoen aan wettelijke eisen en de normen van de Onderwijsinspectie. Dit omvat:

1. Leerstofaanbod
2. Onderwijstijd
3. Pedagogisch-didactisch handelen
4. Schoolklimaat
5. Leerlingenzorg
6. Leerprestaties

Deze eisen zijn opgenomen in het [onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs](#) en worden door hen getoetst. Het op orde zijn van de basiskwaliteit is primair de verantwoordelijkheid van de scholen en schoolbesturen.

3. Het beleid voor basisondersteuning

Om voor het schoolpersoneel en ouders duidelijk te maken wat we op elke school doen en waar we naar toe willen zijn de volgende documenten aanwezig op iedere school:

- Visie op goed onderwijs: beschreven in de schoolgids.
- Expertise van het team: beschreven in de schoolgids.
- Ondersteuningsaanbod: vermeld in de schoolgids. Scholen kunnen dit onderdeel van de schoolgids vormgeven met behulp van het format op [de website van het samenwerkingsverband](#)
- Evaluatie en kwaliteitszorg: o.a. jaarlijkse evaluatie van de basisondersteuning
- Protocollen: Scholen hebben en gebruiken protocollen voor:
 1. Protocol [leesproblemen en dyslexie](#)
 2. Protocol [ernstige reken-wiskunde problemen](#)
 3. Protocol [medische handelingen](#)
 4. Protocol [sociaal veiligheid dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen](#)
 5. Protocol [meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#)

6. Protocol omgang met ouders en agressievrij onderwijs (in ontwikkeling)
 7. Werkwijze regionale aanpak Schoolaanwezigheid
- Landelijk zijn van protocol 1 t/m 5 voorbeeld formats beschikbaar voor scholen.

4. Ondersteuningsstructuur

De ondersteuningsstructuur richt zich op het vormen van een stevige pedagogische basis en biedt ondersteuning op de context rond het kind.

We vermijden zoveel mogelijk het spreken over “ondersteuningsniveaus” vanuit het perspectief van het individuele kind. Als niveaus aan het kind worden gekoppeld, ontstaat het risico van denken in termen van “het kind heeft een probleem” in plaats van “de context moet beter aansluiten”. Dit kan leiden tot medicalisering en stigmatisering, terwijl onderwijsbehoeften vaak voortkomen uit interactie tussen kind, leerkracht en omgeving. Daarom richten we ons op de onderwijscontext: groep, klas en school. Ondersteuningsniveaus beschrijven de organisatie van het onderwijs, niet het labelen van kinderen. De verantwoordelijkheid ligt bij het team: hoe maken we de basis zo sterk dat alle kinderen kunnen meedoen, en hoe organiseren we extra ondersteuning zonder uitsluiting?

We gaan ervan uit dat op elke school helder beschreven is hoe de ondersteuningsstructuur is vormgegeven. Hierbij is tenminste aandacht voor:

- Taken, rollen en verantwoordelijkheden t.a.v. de ondersteuningsstructuur (denk aan IB/KC^{er2}, ondersteuningsteam, leerkracht en directie);
- Stappenplan voor ondersteuning (o.a. criteria ondersteuning, Handelingsgericht werken, OPP, arrangementen, doorverwijzing);
- Overlegstructuur (o.a. groepsbesprekingen, MDO/OT, gesprekken ouders en leerling);
- Samenwerking met externe partners (o.a. SWV, sociaal team, jeugdzorg);
- De ontwikkeling van een inclusieve leeromgeving.

5. Zorgplicht (formeel en moreel)

Scholen hebben een wettelijke zorgplicht om iedere leerling passend onderwijs te bieden. Dit betekent dat scholen verantwoordelijk zijn voor het vinden van een passende plek en ondersteuning, in samenwerking met ouders en het samenwerkingsverband. De zorgplicht vraagt om een proactieve houding: tijdige signalering, overleg met ouders en het inzetten van beschikbare middelen en expertise.

In de Kop hebben we ook afspraken over morele zorgplicht. Dit betekent dat scholen kinderen en hun ouders altijd helpen om een goed aanbod vorm te geven, ook als zij denken dat dit niet op hun eigen school kan. Zo voorkomen we dat ouders van het kastje naar de muur gestuurd worden of het gevoel hebben te moeten shoppen.

6. Hoorrecht en onderwijsperspectiefplan (OPP)

Leerlingen hebben wettelijk het recht om gehoord te worden bij beslissingen die hen aangaan. Het OPP beschrijft het verwachte ontwikkelingsperspectief van de leerling en de ondersteuning die nodig is om dat te bereiken. Ouders en leerlingen worden actief

² Intern begeleiders en kwaliteitscoördinatoren

betrokken bij het opstellen van dit plan, zodat het aansluit bij hun wensen en mogelijkheden.

7. Specifieke gebieden

Het SWV heeft daarnaast meer gedetailleerde afspraken over specifieke ondersteuningsgebieden. Deze zijn op te vragen als separate bijlage. Het betreft de volgende gebieden:

Ondersteuningsgebied	Kernelementen
De sociaal-emotionele ontwikkeling, executieve functies en "leren leren"	Pedagogisch klimaat Klassenmanagement Kennis over executieve functies en leren leren
Ondersteuning ter bevordering van de lees- en spellingsontwikkeling	Goed leesonderwijs
Rekenontwikkeling	Goed rekenonderwijs
NT-2 en meertaligheid	Waardering voor meertaligheid
De (hoog)begaafde cognitieve en metacognitieve ontwikkeling	Compacten, verrijken Universal design for learning
Fysieke ontwikkeling, zelfredzaamheid en belastbaarheid	Toegankelijkheid school Samenwerking met specialisten
Sensorische prikkelverwerking	Hulpmiddelen Gedifferentieerd dagprogramma
Lage of laaggemiddelde cognitie	Universal design for learning Divergent differentiëren
Gedrag	Heldere afspraken met kinderen Traumasensitief lesgeven

1. Ondersteuning ter bevordering van taal

1a. Ondersteuning ter bevordering van de lees- en spellingsontwikkeling

Beschikbare expertise

- Leerkrachten zijn in staat om lees- en spellingsproblemen, die kenmerkend kunnen zijn voor dyslexie, te signaleren aan de hand van 3 opeenvolgende hoofdmetingen. De school is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren d.m.v. het op- en afschalen van hulp.
- De school registreert de geboden hulp op een voor de gedragswetenschapper navolgbare wijze.
- De school kan, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, een beroep doen op een taal/lees- of dyslexiespecialist (bv. een IB-er/KC-er met deze specialisatie, remedial teacher of een externe specialist), die leerkrachten kan adviseren over ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen, spelling en dyslexie.
- De school is in staat ouders te verwijzen naar de juiste partijen (*) voor een diagnose en behandeling (ondersteuningsniveau 4).

(*) gecontracteerde aanbieders kunnen verschillen per gemeente.

Beschikbaar aanbod

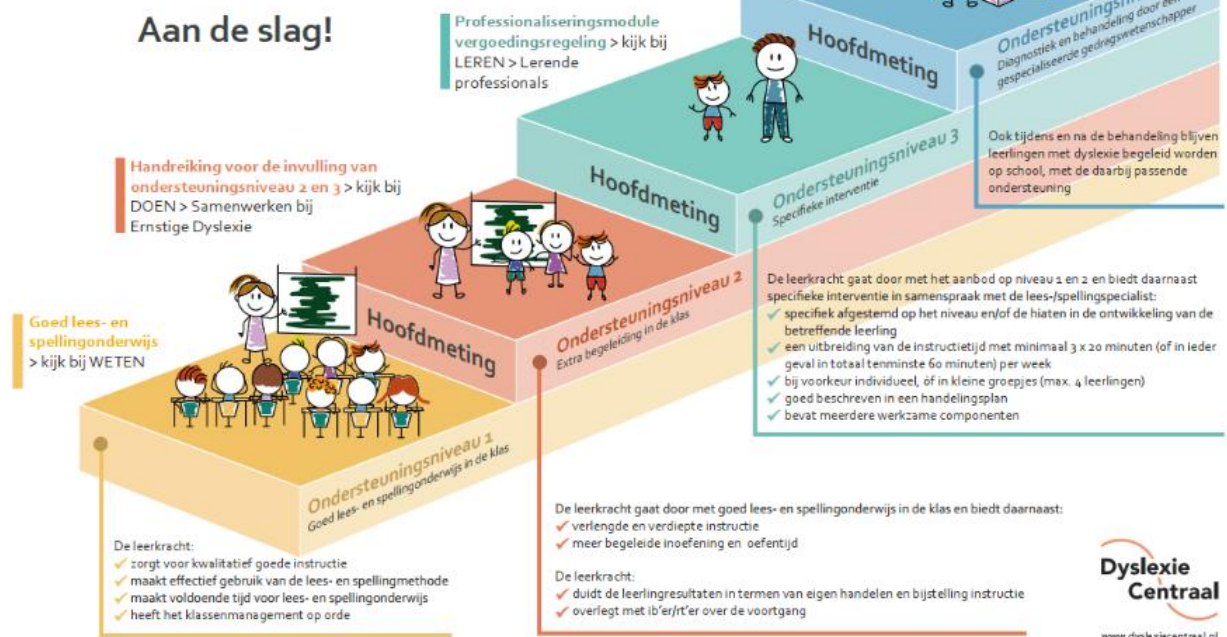
- De school beschikt over een protocol leesproblemen en dyslexie en handelt daarnaar.
- De school is in staat om ondersteuning te bieden aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen en spelling en dyslexie op ondersteuningsniveau 1 (goed lees- en spellingsonderwijs in de klas), ondersteuningsniveau 2 (extra begeleiding in de klas) en ondersteuningsniveau 3 (specifieke leerlinggerichte interventie) volgens de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie. Voor uitleg van de verschillende ondersteuningsniveaus, zie afbeelding van Dyslexie Centraal hieronder.
- De lees- en spellingspecialist monitort de effecten van het (extra) onderwijsaanbod (continuüm van onderwijs en zorg, response to intervention) en brengt de achterstand in kaart aan de hand van gestandaardiseerde en valide screenings- en toetsinstrumenten, observaties en gesprekken met de leerling.

- De school is in staat om een leerlingdossier op te bouwen dat bruikbaar is als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van Ernstige Dyslexie (ED).

Ondersteuning bij lezen en spellen op school

Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is intensieve en passende begeleiding in het onderwijs nodig. Tijdens de begeleiding komt er zicht op het tempo waarin de vaardigheid van de leerling groeit en op de hardnekkigheid van eventuele problemen. Hierbij wordt ondersteuning geboden op verschillende niveaus. Om hiermee aan de slag te gaan zijn er verschillende handreikingen en andere documenten ontwikkeld en te vinden op: www.dyslexiecentraal.nl

Leidraad van onderwijs naar zorg
> kijk bij WETEN > Doorverwijzing naar de zorg

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Ernstige Dyslexie (ED) valt niet onder de basisondersteuning. De ondersteuning hiervoor (ondersteuningsniveau 4) wordt na diagnose ingezet door een specialistische zorgaanbieder en bekostigd door de gemeente.
- Specialistische dyslexiebehandeling door een particuliere organisatie voor leerlingen zonder de diagnose ED valt niet onder de basisondersteuning.
- Logopedische ondersteuning ter bevordering van de taalontwikkeling, valt onder het basisaanbod van de zorgverzekeraar.

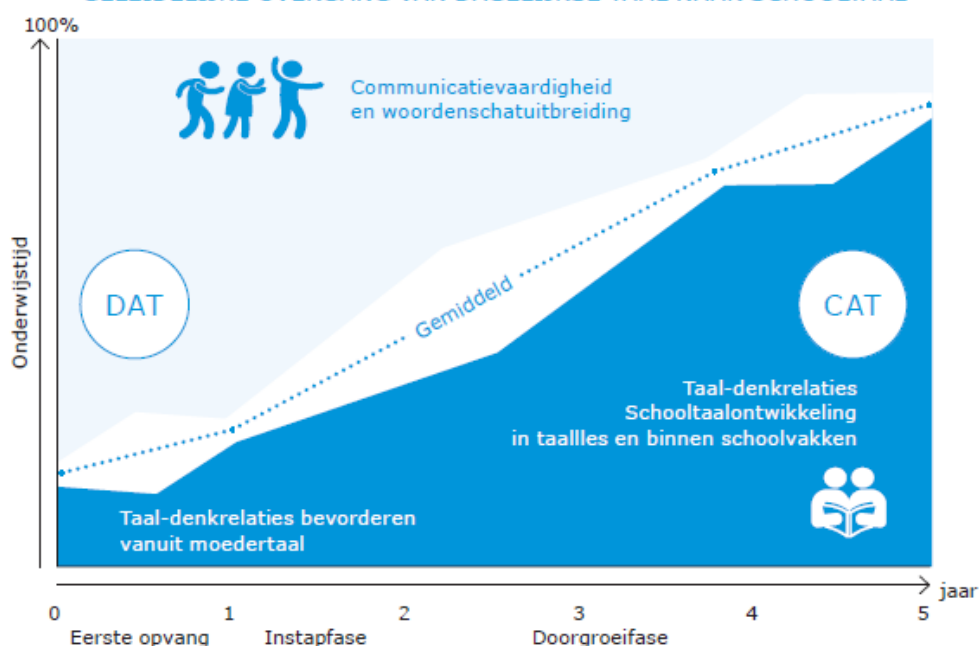
1b. NT2 en meertaligheid

Beschikbare expertise

De school heeft:

- Leerkrachten die een positieve en veilige omgeving creëren, juist voor NT2-leerlingen en kinderen waarbij sprake is van meertaligheid.
 - Leerkrachten met kennis van traumasensitief onderwijs
 - Respect en interesse in andere culturen en taal.
 - Een doelgerichte intake met ouders en leerling en evt. met tolkentelefoon.
 - Kennis van een mogelijk 'stille periode' bij een leerling
 - Leerkrachten die een bron zijn van taalaanbod en interesse hebben in de leefwereld van de nieuwkomer.
 - Leerkrachten die de moedertaal als basis benutten en die actief de talige vaardigheden in de moedertaal gebruiken.
 - Duidelijke communicatie wordt ingezet door leerkrachten d.m.v. visuele ondersteuning, het betrekken van de moedertaal en cultuur van de leerlingen en het stimuleren van talensensibilisering als strategie. (Talensensibilisering houdt in dat de meertaligheid van de leerling erkend en gewaardeerd wordt, waardoor leerlingen bewust worden gemaakt van veel verschillende talen en culturen waardoor openheid voor taaldiversiteit wordt bevorderd.)
 - Leerkrachten die rustig en duidelijk spreken en gebruik maken van visuele hulpmiddelen zoals gebaren en afbeeldingen, vooral tijdens de "stille periode", waarin leerlingen nog niet actief spreken.
 - Leerkrachten die de kinderen naast spreken en luisteren ook laten oefenen met lezen en schrijven, omdat deze elkaar versterken en leiden tot een dieper begrip van de stof.
 - Basiskennis van (signalen van) dyslexie bij meer- en anderstalige leerlingen
 - Basiskennis meertaligheid en woordenschatontwikkeling is aanwezig op school.
- Aanbod communicatie en woordenschat Dat-Cat

GELEIDELIJKE OVERGANG VAN DAGELIJKSE TAAL NAAR SCHOOLTAAL

Beschikbaar aanbod

- Meertalig aanbod, waar mogelijk ook in eigen taal.
- Gerichtte woordenschat ontwikkeling in een talige omgeving.
- Ouders worden actief betrokken bij de (taal-)ontwikkeling door hen te adviseren veel voor te lezen in de thuistaal.
- Leerlingen kunnen worden gekoppeld aan een taalmaatje, iemand uit de eigen of een hogere groep die dezelfde taal spreekt om zich sneller thuis te voelen en/of om een activiteit voor te bereiden en te presenteren.
- Informatie en leerlijnen bij Lowan.
- Inzet waar nodig van expertise uit deskundigenpool samenwerkingsverband.

(NB: Leerlingen die nieuw zijn in het onderwijs in Nederland en de taal nog onvoldoende beheersen, hebben recht op 40 weken onderwijs bij een nieuwkomersvoorziening)

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning v.w.b. NT2

- Individuele ondersteuning voor leerlingen die onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning en een vorm van maatwerk nodig hebben.
- Onderwijs aan- en begeleiding van leerlingen die naast meertaligheid, tevens zeer intensieve ondersteuningsvragen hebben op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling.
- Onderwijs aan- en begeleiding van meertalige leerlingen met een zeer moeizame leerontwikkeling valt niet onder de basisondersteuning. Wel spreken we af dat scholen dit met behulp van extra ondersteuning moeten kunnen realiseren. Scholen worden expliciet aangemoedigd om zich hierin te ontwikkelen, zodanig dat dit in de nabije toekomst wél onderdeel van de basisondersteuning kan worden.

1c. Ondersteuning ter bevordering van de spraak- en taalontwikkeling

Beschikbare expertise

- Binnen de school is expertise over een normale en afwijkende spraak- en taalontwikkeling.
- Leerkrachten kunnen zelf met lichte taalontwikkelingsstoornissen omgaan en zijn in staat om (ernstige) taalontwikkelingsstoornissen, te signaleren. De school is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Elke school kan, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, een beroep doen op een ambulant dienstverlener vanuit Cluster 2, die leerkrachten kan adviseren over ondersteuningsbehoeften op het gebied van taalontwikkelingsstoornis.
- Elke school is in staat ouders te verwijzen naar de juiste partijen voor een onderzoek en eventuele behandeling waaruit een diagnose voort kan komen.

Beschikbaar aanbod

- Iedere school heeft een taalaanbod dat goed traint op woordenschat, interactie en executieve functies.
- Elke school creëert een rijke taalomgeving.
- Differentiatie in taalonderwijs (bv. Visuele ondersteuning, extra herhaling).
- De school biedt taalstimulerende activiteiten op school en voor thuis.
- De school kan een beroep doen op een externe specialist van Viertaal die wordt toegevoegd aan het multidisciplinaire team van de reguliere school, als de cluster 2 specialist. De ambulante dienst heeft verschillende disciplines (logopedisten, linguïsten, gedrag wetenschappers, en onderwijskundigen) die kunnen meedenken. Ook wordt er scholing geboden aan leerkrachten, bijvoorbeeld de presentatie Taalaanbod en "Ervaar TOS".
- Elke school biedt leerlingen de mogelijkheid en ruimte om te communiceren via AAC (augmentatieve en alternatieve communicatie): alle manieren waarop iemand kan communiceren in plaats van gesproken taal, zoals gebaren, pictogrammen, spraakcomputers/apps of communicatiekaarten.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning spraak- en taalproblemen?

- Specialistische diagnostiek (bv. Logopedisch onderzoek).
- Intensieve individuele therapie.
- Complexe interventies voor ernstige spraak-taalmoeilijkheden (zoals TOS-behandelingen).

2. Ondersteuning ter bevordering van de rekenontwikkeling

Beschikbare expertise

- Leerkrachten kunnen de rekenontwikkeling volgen d.m.v. observaties en toetsen.
- Leerkrachten hebben kennis van de referentieniveaus en leerlijnen van rekenen.
- Leerkrachten zijn in staat om (ernstige) rekenwiskunde-problemen, die mogelijk kenmerkend kunnen zijn voor dyscalculie, te signaleren. De school is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Elke school kan, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, een beroep doen op een rekenspecialist (bv. binnen de eigen school of een school binnen het bestuur/scholengroep, of een externe specialist), die leerkrachten kan adviseren over ondersteuningsbehoeften op het gebied van rekenen, wiskunde en dyscalculie.
- Elke school is in staat, eventueel in samenwerking met het schoolbestuur, ouders te verwijzen naar de juiste partijen voor een diagnose (ERWD-indicatie tot en met groep 5 of dyscalculieverklaring vanaf groep 6) en behandeling voor dyscalculie (ondersteuning fase rood). (NB: diagnostiek en begeleiding ERWD wordt niet vergoed; school maakt met ouders zelf afspraken over de bekostiging).

Beschikbaar aanbod

- De school beschikt over een protocol ernstige reken- en wiskunde problemen en handelt daarnaar.
- Elke school is in staat om leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van rekenen, wiskunde en dyscalculie passende ondersteuning en begeleiding te bieden in fase groen (goed gedifferentieerd rekenonderwijs in de klas). Dit betekent o.a. dat leerlingen tenminste 5 uur rekentijd per week krijgen, dat er zorgvuldig gebruik gemaakt wordt van rekenmethoden en dat er een LVS wordt ingezet om de voortgang te monitoren. Daarnaast biedt school begeleiding in fase geel (begeleiding van leerlingen met geringe rekenwiskunde problematiek op specifieke deelgebieden) en fase oranje (begeleiding ernstige rekenwiskunde problematiek) volgens het Protocol Ernstige Reken-Wiskunde problemen en Dyscalculie (ERWD). De school beschikt over dit protocol en teamleden kennen de inhoud en passen het protocol toe in het werkveld. De bovengenoemde fases staan beschreven in onderstaande afbeelding:

Omschrijving van de fasen in onderwijsbehoeften bij het leren rekenen

Fase groen: een normale rekenwiskundige ontwikkeling. De onderwijsbehoeften zijn niet specifiek.

Fase geel: er doen zich in de ontwikkeling geringe rekenwiskunde-problemen voor op deelgebieden. Op die deelgebieden ontstaan specifieke onderwijsbehoeften.

Fase oranje: er doen zich ernstige rekenwiskunde-problemen voor, die in principe door deskundige begeleiding oplosbaar zijn binnen de school. Er is sprake van specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenen-wiskunde.

Fase rood: er doen zich ernstige en hardnekkige rekenwiskunde-problemen voor, die in principe zijn te begeleiden binnen de school, maar waarbij mogelijk externe ondersteuning gewenst is. De specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenen-wiskunde zijn structureel.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Het ondersteunen van leerlingen in fase rood van het protocol ERWD valt niet onder de basisondersteuning. Voor het ondersteunen van leerlingen in deze fase geldt dat een specialistisch (extern) behandelaar in overleg met de school komt tot een handelingsplan (als onderdeel van een OPP).
- Specialistische diagnostiek van dyscalculie.
- Intensieve 1-op-1 begeleiding buiten de klas.

3. Ondersteuning ter bevordering van de (hoog)begaafde cognitieve en metacognitieve ontwikkeling

Beschikbare expertise

Binnen ieder schoolteam is er kennis van:

- Het feit dat er verschillende perspectieven op (hoog)begaafdheid en begaafde leerlingen (perspectief wetenschap, beleid en praktijk) bestaan evenals verschillende modellen, theorieën en paradigma's.
- Kenmerken van (hoog)begaafdheid en hiermee samenhangende onderwijs- en ondersteuningsbehoeften.
- Signaleren van (mogelijk) (hoog)begaafde leerlingen en specifieke ondersteuningsbehoeften.
- Onderwijsaanpassingen voor (hoog)begaafde leerlingen.
- Werkwijzen om leerhouding, executieve vaardigheden en mindset te stimuleren.
- Mogelijkheden om een specialist (hoog)begaafdheid te betrekken ter ondersteuning van het schoolteam bij vraagstukken op leerling- of schoolniveau (intern, binnen het schoolbestuur of het samenwerkingsverband).
- De school- of schoolbestuur heeft eigen visie op hoogbegaafdheid, opgenomen in het schoolplan, met heldere doelen en rolverdeling.

Beschikbaar aanbod

Alle scholen binnen het samenwerkingsverband zijn in staat om:

- Leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid vroegtijdig te signaleren, waarbij zij bijvoorbeeld gebruik maken van een signaleringsinstrument of observaties.
- Te compacten: reguliere instructies en/of lesstof compacter aan te bieden bij één of meerdere kernvakken (rekenen, taal, spelling, lezen), zodat onnodige oefen- en herhalingsstof wordt geschrapt.
- Te verrijken: binnen de door compacten vrijgekomen lestijd een vervangend verrijkend lesaanbod te bieden in de vorm van verdieping van de kernvakken en/of verbreding op het lesaanbod.
- Structurele momenten van instructie en begeleiding te organiseren bij het verrijkende lesaanbod.
- Eventueel in samenwerking met de gedragswetenschapper en/of specialist (hoog)begaafdheid te kijken naar de wenselijkheid van en mogelijkheden om te versnellen (maar alleen als compacten en verrijken niet lijkt te volstaan en niet als enige interventie). Een beslissing over versnellen wordt goed onderbouwd genomen. Zowel factoren van het kind als omgevingsfactoren worden bij de beslissing meegewogen.

- Contactmomenten of momenten van samenwerken voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid te realiseren, op schoolniveau of eventueel op het niveau van schoolbestuur en/of samenwerkingsverband.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning bij (hoog)begaafde cognitieve en metacognitieve ontwikkeling?

- Individuele ondersteuning voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid die onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning en een vorm van maatwerk nodig hebben.
- Individuele psycho-educatie, gericht op ondersteuning van sociaal-emotionele ontwikkeling en leren leren (extra ondersteuning binnen onderwijs).
- Indien er een plan van aanpak volgt op het begaafdheidsonderzoek, dient gekeken te worden naar de inhoudelijke doelstellingen om te bepalen wie voor de bekostiging waarvan verantwoordelijk is. Voor diagnostiek en/of behandeling vanuit de jeugdwet, dient er een redelijk vermoeden te zijn van problematiek naast hoogbegaafdheid.
- Het gebruikmaken van de plusklas.

4. Ondersteuning van leerlingen met een lage of laaggemiddelde cognitie

Beschikbare expertise

Elke leerkracht heeft kennis van:

- Laag tot laaggemiddelde cognitieve ontwikkeling.
- Vroegtijdig, vanaf groep 1, signaleren van leerlingen met een lage of laaggemiddelde cognitieve ontwikkeling. Deze signalen worden met ouders besproken. School is in staat om tijdig en adequaat (met hulp van collega's of externe professionals) op deze signalen te reageren.
- Divergent differentiëren (starten vanuit een gezamenlijke instructie en van daaruit aanpassingen maken): inspelen op verschillen in leertempo, leervoorkeuren, leerpotentieel en interesses van leerlingen met moeilijk lerende cognitieve ontwikkeling. Ook een combinatie van divergente vormen van differentiatie, waarbij leerlingen afwisselend samenwerken in homogene en heterogene groepen, kan zorgen voor optimale leermogelijkheden voor alle leerlingen.
- Bevorderen van leerhouding, zelfvertrouwen en zelfredzaamheid bij kinderen met een lage laaggemiddelde cognitieve intelligentie.
- Gedifferentieerde instructie en is in staat om gedifferentieerde instructie afgestemd op de specifieke behoeften van deze leerlingen te geven.
- Eigen leerlijnen en is in staat om, samen met de IB-er/KC-er en/of waar nodig de orthopedagoog, voor een leerling een eigen leerlijn op te stellen.
- De mogelijkheid tot het betrekken van een specialist uit de deskundigenpool op dit gebied.

Beschikbaar aanbod

- Het onderwijsaanbod wordt systematisch en cyclisch afgestemd op de behoefte van de leerling (HGW).
- Binnen de basisondersteuning wordt gewerkt met preventieve en licht curatieve interventies bij leerachterstanden en hiaten in de leerontwikkeling.
- De school beschikt over remediërende methoden.
- De school kan advies vragen aan de deskundigenpool van het samenwerkingsverband.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning van leerlingen met een lage of laaggemiddelde cognitie?

- Onderwijs aan- en begeleiding van leerlingen die naast een lage of laaggemiddelde cognitie, tevens zeer intensieve ondersteuningsvragen hebben op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling valt niet onder de basisondersteuning.
- Onderwijs aan- en begeleiding van leerlingen met een zeer lage cognitieve mogelijkheden valt niet onder de basisondersteuning. Wel spreken we af dat scholen dit met behulp van extra ondersteuning moeten kunnen realiseren. Scholen worden expliciet aangemoedigd om zich hierin te ontwikkelen, zodanig dat dit in de nabije toekomst wél onderdeel van de basisondersteuning kan worden.
- Intensieve 1-op-1 begeleiding buiten de groep

5. Ondersteuning ter bevordering van de sociaal-emotionele ontwikkeling, executieve functies en “leren leren”

Beschikbare expertise

Voor alle scholen geldt:

- Elke school heeft kennis van, en biedt, kwalitatief goed klassenmanagement in alle groepen.
- Elke school faciliteert collegiale consultatie om het handelen van de leerkracht te versterken.
- Leerkrachten zijn bekend met executieve functies als plannen, impulscontrole en werkgeheugen en hoe deze zich ontwikkelen in de kinderleeftijd.
- Leerkrachten kennen de signalen die duiden op problemen in de executieve functies en kunnen daarop handelen.
- Leerkrachten zijn bekend met de sociaal-emotionele ontwikkeling en de vaardigheden die je nodig hebt om te “leren leren,” herkennen en erkennen deze bij het kind en kunnen onderwijsaanpassingen doen om lichte ondersteuningsvragen structureel te beïnvloeden voor de ontwikkelingslijnen van het sociaal-emotioneel leren.
- De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leerkrachten kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, sociaal-emotionele ontwikkeling, executieve functies en “leren leren.” Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/opleiding voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.
- Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.

Beschikbaar aanbod

- De school beschikt over een protocol sociale veiligheid en handelt daarnaar.
- Binnen de school is sprake van een veilig en voorspelbaar pedagogisch klimaat.
- De school zet in op preventie van gedragsproblemen door het hanteren van heldere (gedrags)regels en voorbeeldgedrag van leerkrachten.
- Scholen maken gebruik van een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem om de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen te volgen. De leerkracht is bekend met de doorgaande leerlijn sociaal emotionele ontwikkeling en gedrag.
- De school maakt gebruik van een programma/ aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.
- De school informeert ouders/verzorgers aanpak sociale veiligheid op school
- De school is in staat om leerlingen te begeleiden met lichte ondersteuningsbehoeften op het gebied van zowel internaliserend- als externaliserend gedrag, werkhoudingsproblemen en onderpresteren.
- Scholen ondersteunen leerlingen structureel bij het versterken van de executieve functies; dit wordt o.a. geïntegreerd in taken rond planning, werkgeheugen en impulscontrole.
- De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” en de executieve functies van leerlingen te bevorderen.
- De school zoekt samenwerking met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).
- Binnen de school is een intern gedragskundige die beschikbaar is (of kan daar via het bestuur/scholencluster over beschikken) voor collegiale consultatie om het handelen van de leerkrachten te versterken

- Binnen de scholengroep is een extern gedragskundige beschikbaar die de intern gedragskundige kan ondersteunen bij het versterken van het leerkracht handelen, collegiale consultatie en intervisie.
- Binnen het SWV is een extern gedragskundige beschikbaar mochten er escalaties zijn waar direct actie op nodig is (vliegende keep).
- Binnen het SWV zijn co-teachers beschikbaar om het pedagogisch handelen van de leerkracht te versterken ten behoeve van de sociaal emotionele ontwikkeling en gedrag.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning bij bevordering van de sociaal-emotionele ontwikkeling, leren leren en executieve functies?

- Individuele of intensieve therapie (bv. Psychologische hulp)
- Specialistische diagnostiek naar bijvoorbeeld gedragsstoornissen of diepgaand onderzoek naar executieve functies.
- Langdurige 1-op-1 coaching op sociaal-emotioneel functioneren, gedrag, leren leren en executieve functies.
- Complexe interventies bij ernstige problematiek (bijv. Trauma behandeling)

NB: Zie ook [MIS-K.nl](https://www.mis-k.nl)

6. Ondersteuning ter bevordering van de fysieke ontwikkeling, zelfredzaamheid en belastbaarheid

Beschikbare expertise

- Een leerkracht en de school is kundig genoeg om te kunnen signaleren, wanneer een leerling met een lichamelijke of motorische beperking meer nodig heeft en weet welke expertise er in te zetten is.
- Leerkrachten hebben zicht op de ontwikkeling van zelfredzaamheid van kinderen en kunnen signaleren wanneer daarin afwijkingen zijn.
- Leerkrachten weten wanneer er extra expertise nodig is van bv. Een fysiotherapeut of ergotherapeut.
- Op school is er kennis van wanneer het zinvol is om de GGD om advies te vragen.
- Het organiseren van passende ondersteuning vindt altijd plaats in samenwerking met betrokken instanties als de gemeente, jeugdhulpaanbieders, zorgkantoor³ en zorgverzekering. Scholen kennen hierbij de routes en mogelijkheden.
- Elke school maakt, indien van toepassing, gebruik van het landelijk netwerk Ziezon. Een consulent OZL wordt betrokken voor advies over aanpassingen van het onderwijs, wanneer er sprake is van een chronisch zieke leerling of een leerling die in het ziekenhuis is opgenomen.
- Indien nodig vraagt de school expertise aan bij de deskundigenpool van het samenwerkingsverband.

Beschikbaar aanbod

- De school is in staat om te organiseren dat, met toestemming van ouders, de volgende medische handelingen die niet vragen om een BIG-registratie uitgevoerd kunnen worden: toedienen van orale medicatie (w.o. 'puffen'), geven van sondevoeding, toedienen van diabetesmedicatie en controle van glucosewaarden.
- De school is in staat om (met expliciete toestemming van ouders) afspraken met ouders te maken omtrent uitvoering van medische handelingen of het toedienen van medicijnen vast te leggen in een overeenkomst of verklaring.
- Het beleid van de school wat betreft medische handelingen staat opgenomen in het protocol medisch handelen en medicijnvertrekking. Hierin staat tenminste:
 - Wat te doen als een leerling ziek wordt op school.
 - Wat te doen met het bewaren en toedienen van medicijnen.
 - Wat te doen met het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).
- De school is in staat om een langdurig zieke leerling op een alternatieve wijze te betrekken bij de dagelijkse didactische, pedagogische en sociale onderwijspraktijk (bv. met Klasgenoot/ KlasseContact). Uitgangspunt is dat er voor de leerling ondanks de ziekte sprake blijft van een zo optimaal mogelijke doorgaande (leer)lijn op sociaal en onderwijskundig gebied.
- Een school is in staat om leerlingen met een lichamelijke of een motorische beperking het aanbod van fijne en grove activiteiten (denk aan bewegingsonderwijs, schrijven, activiteiten binnen en buiten de schoolomgeving) aan te passen, zodat de leerlingen betrokken blijft en zich ontwikkelt op sociaal en cognitief gebied.

³ Een zorgkantoor is ervoor verantwoordelijk dat iedereen met een indicatie voor de Wet Langdurige zorg, de Wlz, de zorg krijgt die hij of zij nodig heeft.

Mogelijkheden voor de fysieke ruimte

- Elke school beschikt over een afgesloten plek voor het bewaren van medicijnen en heeft afspraken gemaakt over het beheer hiervan.
- De school kan (in de school of erbuiten) beschikken over een aparte ruimte waar behandelingen (bv. logopedie) en medische handelingen (door eigen personeel of externen) kunnen worden uitgevoerd.
- De school is toegankelijk voor leerlingen met een lichamelijke of motorische beperking, waaronder tenminste wordt verstaan: rolstoeltoegankelijkheid van het gebouw, aanwezigheid van een (trap)lift en de aanwezigheid van aangepast sanitair⁴.

Randvoorwaarden

Leerkrachten kunnen (onder arbeidsrecht) nooit verplicht worden tot het uitvoeren van een medische handeling, ook al is het een afspraak binnen de basisondersteuning. Voor de bovenstaande afspraken met betrekking tot medische handelingen geldt dus altijd: ja, tenzij.

N.B. Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Medische handelingen die vragen om een BIG-registratie (voorbehouden handelingen) vallen niet onder de basisondersteuning. Als de school in staat is een/enkele van deze handelingen uit te voeren (als een BIG-geregistreerde professional een leerkracht hiertoe bekwaam acht), neemt zij dit op in het protocol medisch handelen. Uitvoeren van voorbehouden handelingen vereist altijd toestemming van de ouders.
- (Fysieke) aanpassingen voor leerlingen met een visuele (cluster 1) of auditieve/communicatieve beperking (cluster 2) vallen niet onder de basisondersteuning. Deze aanpassingen worden in principe gerealiseerd in samenspraak met (ambulant begeleiders) van cluster 1 (Visio) en cluster 2 (Kentalis).
- NT2 leerlingen hebben de mogelijkheid om onderwijsaanbod op de taalscholen te volgen

⁴ De enige uitzondering op deze verplichting betreft situaties waarin het bestaande schoolgebouw dusdanige beperkingen kent in ruimte of constructie dat deze functionaliteiten simpelweg niet (veilig) te realiseren zijn.

7. Ondersteuning ter bevordering van de sensorische informatieverwerking/ zintuiglijke prikkelverwerking in de klas

Beschikbare expertise:

- Binnen de school is expertise op het gebied van sensorische informatieverwerking/ zintuiglijke prikkelverwerking.
- Leerkrachten kennen de signalen die duiden op problematiek in de sensorische informatieverwerking (overprikkeling en/of onderprikkeling) en kunnen daar naar handelen.
 - a. Inzet hulpmiddelen (maximale tijdsduur van 20 minuten per keer), zoals
 - Inzet wiebelkussen
 - Inzet koptelefoon
 - Inzet fel gekleurde materialen
 - Maar ook bewuste inzet van een rustige werkplek
 - Balans tussen inspanning en ontspanning
 - Inzet timer
 - Inzet van muziek

Binnen de school is helder hoe er op dit gebied extra expertise betrokken kan worden via de deskundigenpool van het samenwerkingsverband.

Binnen de school is helder wanneer er aanvullende expertise betrokken moet worden op het gebied van sensorische prikkelverwerking (denk aan; kinderergotherapeut).

Beschikbaar aanbod:

- De school kan obv observaties en gesprekken met kind en ouders nagaan dat er problematiek is van de sensorische informatieverwerking.
- De school biedt passende interventies en hulpmiddelen bij onderprikkeling van de leerling. (Bv. muziek laten luisteren, felle kleuren in materiaal, zitbal, wiebelkussen, bewegen).
- De school biedt passende interventies en hulpmiddelen bij overprikkeling van de leerling. (Bv. stille werkplekken, geluidsdempende koptelefoon, werkboeken/ werkbladen (deels) afdekken, bewegen).
- Inzet expertise kinderergotherapeut vanuit de deskundigenpool van het samenwerkingsverband, om gericht te kijken naar over- en/of onderprikkeling of als de ingezette strategieën onvoldoende effect hebben op het gedrag.

NB: Wat valt niet onder de basisondersteuning?

- Individuele intensieve therapie voor sensorische prikkelverwerking.
- Specialistische diagnostiek naar problemen in de sensorische prikkelverwerking.
- Langdurige 1-op-1 begeleiding in of buiten de groep.
- Complexe interventies bij ernstige problematiek.

Aspecten van de extra ondersteuning

Ontwikkelingsperspectiefplan altijd opstellen bij inzet extra ondersteuning

- Wanneer een leerling extra ondersteuning krijgt, wordt er voor de leerling een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld. Reguliere scholen hoeven geen OPP op te stellen voor ondersteuning die valt onder de basisondersteuning. Zodra duidelijk is dat de basisondersteuning niet voldoende is en er extra ondersteuning nodig is (al dan niet in de vorm van een arrangement), dient er een OPP opgesteld te worden.
- Bij thuiszitters/schoolmissers wordt het regionaal protocol Schoolaanwezigheid ingezet. Voor deze leerlingen wordt bij voorkeur altijd een IPP opgesteld (een integraal perspectiefplan voor onderwijs en zorg).
- Het OPP voldoet aan de volgende eisen:
 - Wordt binnen 6 weken na signalering opgesteld.
 - De verwachte uitstroombestemming van de leerling.
 - De onderbouwing van de verwachte uitstroombestemming van de leerling (met in elk geval een weergave van de belemmerende en bevorderende factoren) Een beschrijving van de te bieden ondersteuning en begeleiding en - indien aan de orde - de afwijkingen van het (reguliere) onderwijsprogramma.
 - De mening van de leerling wordt meegenomen: school legt vast hoe de leerling is gehoord of betrokken bij opstellen/aanpassen OPP.
 - Met ouders is OOGO gevoerd op het handelingsdeel.
 - Evaluatie: minimaal 1 keer per jaar, gezamenlijk met de school, ouders, leerling.

Afwijking onderwijstijd

Voor leerlingen met psychische of lichamelijke beperkingen die tijdelijk afwijken van de verplichte onderwijstijd, dient eveneens een OPP opgesteld te worden. Hiervoor is zowel instemming van ouders als de Inspectie nodig is. Aanvullend op bovengenoemde eisen aan een OPP, dient school in deze situatie ook vast te leggen hoe onderwijs, begeleiding en de weg naar herstel van uren vormgegeven worden. De Inspectie ziet toe op de uitvoering en naleving van deze maatwerkregeling.

Ontwikkelingsperspectiefplan, die valt onder de extra ondersteuning, altijd registreren bij ROD

Het OPP van de leerling is gemaakt conform de geldende wet- en regelgeving. Elke school is verplicht om de begin- en einddatum van het OPP te registreren in het Register Onderwijsdeelnemers (ROD voorheen BRON). Zie voor meer informatie op [de website van de Inspectie van Onderwijs](#).

Altijd overleg met ouders en instemming door ouders op handelingsdeel OPP

Ouders en de leerling worden vroegtijdig en actief betrokken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het OPP. Met ouders is op overeenstemmingsgericht overleg gevoerd, waarbij ouders ingestemd hebben met het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief. De school evalueert minimaal jaarlijks met de ouders het OPP, waarbij minimaal twee keer per schooljaar als wenselijk wordt geacht.

Extra ondersteuning

Soms heeft een leerling extra ondersteuning nodig. We spreken van extra ondersteuning als de basisondersteuning niet toereikend is. Om extra ondersteuning in te zetten zijn er middelen toegewezen aan de schoolbesturen. Ook is er ambulante hulp beschikbaar die ingezet kan worden. Het bepalen of een leerling in aanmerking komt voor extra ondersteuning in de eigen basisschool is een verantwoordelijkheid van het schoolbestuur van de school. Deze weegt af of de benodigde ondersteuning past binnen het ondersteuningsaanbod van de school.